

Людмила ГУЦ
слухач магістерської програми
Тернопільський національний економічний університет,
Науковий керівник:
Ірина БЕЛОВА
к.е.н., доцент
Тернопільський національний економічний університет

СУЧАСНІ УЯВЛЕННЯ ПРО СИСТЕМУ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ

Економічній безпеці належить центральне місце в системі національної безпеки, оскільки вона є основою для належного функціонування всіх елементів, що відносяться до цієї системи: політичної, соціальної, військової, екологічної, технологічної, інформаційної безпеки тощо.

Вважається, що термін «економічна безпека» було використано вперше Ф Рузвельтом. Офіційним цей термін став в 1985 році, коли на 40-й сесії Генеральної Асамблеї ООН була прийнята резолюція «Міжнародна економічна безпека», де зазначалося про необхідність забезпечення міжнародної економічної безпеки з метою соціально-економічного розвитку та прогресу кожної країни. На 42-й сесії Генеральної Асамблеї ООН була прийнята Концепція міжнародної економічної безпеки.

Науковець В.Г. Андрійчук зауважує, що «економічна безпека – це стан економічної системи, який дозволяє їй розвиватися динамічно, ефективно і вирішувати соціальні завдання та при якому держава має можливість виробляти і втілювати в життя незалежну економічну політику» [1].

Науковець В.О. Гончарова стверджує, що «економічна безпека – це такий стан національної економіки, при якому зберігається стійкість і здатність до несприятливих умов розвитку внутрішніх і зовнішніх процесів. Авторка переконана: перешкоджаючи впливу різноманітним загрозам, неодмінно можна досягти стійкого рівня економічної безпеки держави» [3, с. 18].

Такий дослідник, як Я. Жаліло зауважує, що під терміном «економічна безпека» слід розуміти «складну багатофакторну категорія, що характеризує здатність національної економіки до розширеного відтворення з метою задоволення на визначеному рівні потреб і власного населення, і держави, протистояння дестабілізуючій дії чинників, що створюють загрозу стійкому збалансованому розвитку країни; забезпечення кредитоспроможності національної економіки у світовій системі господарювання» [4, с. 143].

В широкому розумінні під безпекою розуміється захищеність фізіологічних, соціально-економічних, ідеально-духовних та ситуативних потреб в ресурсах, технологіях, інформації, необхідних для життєдіяльності та розвитку населення. Існують різні трактування економічної безпеки, так в національних рамках це «стан економіки та інститутів влади, при якому забезпечується гарантований захист національних інтересів, соціальна направленість політики, достатній оборонний потенціал й в несприятливих умовах розвитку внутрішніх та зовнішніх процесів» [5, с.7].

Об'єкти економічної безпеки – власне економічна система країни; окремі сфери діяльності: військової, соціальної, політичної, правової, інформаційної і т.д.; суспільство – з його інститутами, організаціями, фірмами, підприємствами; особистість (індивід).

Суб'єкти економічної безпеки – держава і суспільство з усіма його інституціями. Якщо конкретизувати, то суб'єктами економічної безпеки є державні та місцеві органи виконавчої і законодавчої влади; міністерства, відомства, комерційні і некомерційні організації, громадські організації, окремі громадяни тощо.

Основними завданнями економічної безпеки є: забезпечення пропорційного та безперервного економічного зростання, подолання інфляції та безробіття, формування ефективної структури економіки, зменшення дефіциту бюджету та державного боргу, забезпечення соціального захисту і підвищення якості життя населення, стабілізація національної валюти, підвищення конкурентоспроможності країни тощо.

Для досягнення найвищого рівня економічної безпеки треба створити максимальну безпеку її основних функціональних складових. Функціональні складові економічної безпеки країни – це сукупність основних її напрямів, які істотно відрізняються один від одного.

На сучасному етапі формується співвідношення в ієрархічній декомпозиції економічної безпеки – глобальній, міжнародній, національній, регіональній та економічній безпеці підприємства. Світ визнав важливість цієї проблеми та необхідність її вирішення, так як міжнародна економічна безпека вказує вплив на національну економічну безпеку всіх країн. Основними принципами, що забезпечують міжнародну економічну безпеку є: спрямованість на вирішення глобальних проблем людства; забезпечення вільного вибору та здійснення кожною державою стратегії соціального та економічного розвитку; досягнення взаємовигоди в співробітництві всіх країн світового співтовариства; забезпечення суверенності прав держав над використанням природного, ресурсного, виробничого потенціалу; відсутність виключної пріоритетності в економічному розвитку окремих держав або груп держав; забезпечення відповідальності держав перед світовим співтовариством за наслідки економічної політики, що вони проводять; мирне урегулювання економічних проблем.

Розгляд економічної безпеки неможливий без її національного контексту. Взаємозв'язок економічної та національної безпеки визначається її складовими: соціальна, екологічна, демографічна, інформаційна, політична та військова. Нехтування економічною безпекою може призвести до падіння галузей економіки, банкрутства підприємств, підриву життєздатності нації з наслідками втрати суверенітету. Основним критерієм економічної безпеки держави є здатність національної економіки зберігати або швидко відтворювати критичний рівень суспільного виробництва в умовах відсутності зовнішнього постачання або в кризових ситуаціях внутрішнього характеру [5]. Таким чином, у внутрішній економічній сфері безпеку пов'язують з факторами макро-та мікроекономічного розвитку, з внутрішнім імунітетом та зовнішньою захищеністю держави від різних дестабілізуючих та деструктивних впливів. В зовнішньоекономічній сфері економічна безпека характеризує конкурентоздатність національної економіки на світових ринках, стійкість валюти та фінансового стану. Таким чином, поняття економічна безпека характеризує національну економіку такими ознаками як «незалежність», «стабільність», «здатність до саморозвитку», «рівень самодостатності», «похідна від завдань економічного зростання».

Багатофакторність економічної безпеки зумовлює необхідність розкриття сукупності її зовнішніх та внутрішніх умов, що сприяють ефективному динамічному зростанню національної економіки, її здатності задовольняти потреби суспільства, держави, індивіда, забезпечувати конкурентоздатність держави на зовнішніх ринках за рахунок гарантування її захисту від різного виду погроз та втрат [6]. Це свідчить, що економічна безпека країни повинна забезпечувати ефективність економіки, тобто економіка повинна захищати себе на основі високої продуктивності праці, якості продукції, конкурентоздатності й т. ін. Це забезпечується всією системою державних органів країни, всіма інститутами економіки.

При формуванні механізмів регулювання світової економіки в умовах глобалізації повинна йти мова про добровільні угоди, згідно з якими держави зобов'язуються дотримуватись багатосторонніх договорів, визначених правил у сфері торгівлі, від виконання яких очікують певних переваг. За таких умов економічна безпека, насамперед, підприємництва України має можливість одержати такі права і переваги у світовій організації торгівлі, які сприятимуть забезпеченню стабільного і довгострокового економічного зростання: розширений і недискримінаційний доступ українського експорту товарів і послуг на ринки країн членів цієї організації; забезпечення контролю за не об'єктивним ставленням до оцінки українських товарів і послуг на ринках більшості країн світу; встановлення контролю за недопущенням не обґрунтованих обмежень щодо ввезення в Україну товарів з інших країн; створення сприятливих умов для українських виробників товарів щодо розвитку конкурентоспроможних у світовому масштабі товарів і постачальників послуг тощо [7].

Сучасне ставлення до безпеки припускає, що безпека є гранично суб'єктивною, тому її необхідно виражати через відчуття суб'єктів у певному об'єкті, через їх розуміння небезпеки. Тільки суб'єкт усередині об'єкту здатен надати опис об'єкту з врахуванням відчуття небезпеки його внутрішнього середовища.

Список використаних джерел

1. Андрійчук В.Г. Економічна безпека України: стан, критерії виміру та превентивні заходи її зміцнення /В.Г. Андрійчук. Економіка, фінанси, право. 2013. № 6. С. 12–17.

2. Галас, Руслан Нормативно-правові особливості управління економічною безпекою аграрних підприємств. Вектори розвитку науки і бізнесу в глобальному середовищі: тренди та перспективи : матеріали Національної науково-практичної конференції [Тернопіль, 7 листопада 2019 р.]. / редкол. : П.Р. Пуцентейло, Р. Ф. Бруханський, Н. П. Чорна [та ін.]. Тернопіль : ТНЕУ, 2019. С. 282-286.

3. Гончарова В.О. Вплив тіньової економіки на економічну безпеку держави: монографія / В.О. Гончарова. Х.: ХНУ, 2001. 195 с.

4. Жаліло Я.А. Стратегія національної безпеки України в контексті досвіду світової спільноти / Я.А. Жаліло. К.: Сатсанга, 2001. 224 с.

5. Козаченко Г. В. Економічна безпека підприємства: сутність та механізм забезпечення : монографія. К. : Лібра, 2003. 280 с.

6. Комарков Д.В. Понятійний апарат економічної безпеки розвитку підприємства. (Харків, 16-17 листопада 2017 року). С. 149-153

7. Кордюк Н.І. Економічна безпека України в умовах глобалізації. Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. серія економічна. 2012. Вип. 2. С. 83–89.

8. Обліково-аналітичне і організаційно-правове забезпечення діяльності підприємств в умовах інституційних трансформацій [Текст] : колект. моногр. / Р. Ф. Бруханський, П. Р. Пуцентейло, І. М. Белова [та ін.]. - Тернопіль : Осадца Ю. В., 2017. - 388 с.

9. Пуцентейло П.Р., Гуменюк О.О. Основні аспекти формування ефективної системи економічної безпеки підприємства. Економічний дискурс. 2017. № 2. С. 37–47.

10. Пуцентейло, Петро Основні складові формування системи економічної безпеки підприємства. [Текст] Прикладна економіка - від теорії до практики : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. [м. Тернопіль, 27 жовт. 2017 р.] / редкол. : П. Р. Пуцентейло, Б. О. Язлюк, Р. Ф. Бруханський [та ін.]; відп. за вип. П. Р. Пуцентейло. Тернопіль : ФОП Осадца Ю. В., 2017. С. 128-130.